

УДК 94:2(477.83)"15/17"

Микола ГАЛІВ,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри нової та новітньої історії України
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (Україна,
Дрогобич) halivm@yahoo.com

ЦЕРКОВНО-РІЛІГІЙНЕ ЖИТТЯ СЕЛА ЛІТИНЯ НА ДРОГОБИЧЧИНІ У XVI – XVIII СТ.

У статті аналізується церковно-релігійне життя мешканців села Літині на Дрогобиччині у ранньо-модерний період історії. Автор розкриває такі аспекти цього питання: церква, парафія, релігійна обрядовість, братство. Характеризуються джерельні згадки про церкву в селі, а також її архітектурні особливості, наявність обрядових предметів (на основі візитації 1780 р.). Зроблено спробу реконструювати історію та деканальне підпорядкування парафії Літиня, виокремлення з неї парафії у сусідньому селі Тинів. З'ясовуються факти релігійно-обрядового життя парафіян: богослужіння у неділі та свята, весілля, хресніни, похорони, адміністрування святих тайн та ін. Автор припускає наявність братства в селі, однак констатує відсутність джерел щодо цього питання.

Ключові слова: церква, парафія, релігійна обрядовість, братство, село Літиня, Дрогобиччина
Лім. 45

Mykola HALIV,
PhD. (Education) Assistant Professor of Modern History of Ukraine
of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
(Ukraine, Drohobych) halivm@yahoo.com

THE CHURCH AND RELIGIOUS LIFE OF THE VILLAGE LITYNIA IN DROHOBYCH DISTRICT IN XVI – XVIII CENTURIES

Church and religious life of the villagers in Litynia in Drohobych district in the early modern period of history are analyzed in this article. The author reveals the following aspects of this question: the church, the parish, religious rites, brotherhood. written sources about the church in the village and its architectural features, availability of ritual objects (based on visitation in 1780) are characterized in this work. History of the parish Litynia, isolating from it the parish in the nearby village Tyniv reconstructed in this article. Facts religious and ceremonial life of parishioners village Litynia (worship on Sundays and holidays, weddings, christenings, funerals, administer sacraments) investigated the author of this article. The author assumes that the village had a church brotherhood, but says the lack of sources on this question.

Key words: church, parish, religious rites, brotherhood, village Litynia, Drohobych district
Ref. 45.

Николай ГАЛИВ,
кандидат педагогических наук, доцент,
доцент кафедры новой и новейшей истории Украины
Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко
(Украина, Дрогобыч) halivm@yahoo.com

ЦЕРКОВНО-РИЛИГИОЗНАЯ ЖИЗНЬ СЕЛА ЛИТЫНЯ НА ДРОГОБЫЧЧИНЕ В XVI – XVIII ВВ.

В статье анализируется церковно-религиозная жизнь жителей села Литыня на Дробыччине в ранне-модерный период истории. Автор раскрывает такие аспекты этого вопроса: церковь, приход, религиозная обрядность, братство. Характеризуются исходные упоминания о церкви в селе, а также ее архитектурные особенности, наличие обрядовых предметов (на основе визитации 1780 г.). Предпринята попытка реконструировать историю и деканальное подчинение прихода Литыня, выделение из него прихода в соседнем селе Тынов. Выясняются факты религиозно-обрядовой жизни прихожан: богослужение в воскресенье

и праздники, свадьбы, крестины, похороны, администрирование святых тайн и др. Автор предполагает наличие братства в селе, однако констатирует отсутствие источников по этому вопросу.

Ключевые слова: церковь, приход, религиозная обрядность, братство, село Литиня, Дрогобиччина
Лит. 45.

Постановка проблеми. Постмодерна парадигма студіювання історії закликає до вивчення не широких політичних, соціальних, економічних та культурно-духовних контекстів історичних подій, а пропонує розглядати проблеми соціальної, економічної, культурно-духовної історії на локальному мікрорівні. Відтак усе більшого значення набувають дослідження, наприклад, конкретних аспектів суспільного життя невеликих соціальних середовищ. У цьому річизі актуальним видається вивчення церковно-релігійного життя парафій Перемишльської православної (згодом унійної) єпархії Київської митрополії у ранньомодерний період історії. Вибір парафії у селі Літиня на Дрогобичині як об'єкту дослідження пояснюється цілком тривіальними обставинами – краєзнавчими зацікавленнями автора та наявністю в нього значного комплексу джерел, пов'язаних з історією цього села.

Аналіз досліджень. Різні аспекти парафіяльного Перемишльської православної (згодом унійної) єпархії, зокрема соціально-економічний, були предметом наукових досліджень М. Бендзи [38], В. Інкіна [8], В. Пірка [11]. Частково це питання порушувалися А. Яблоновським [45], І. Смутком [13]. Парафіяльну сітку та історико-архітектурні описи церков Перемишльської єпархії здійснено В. Слободяном [12], частково В. Кармазином-Каковським [9]. Певний зарис церковно-релігійного життя парафій Перемишльської єпархії дано у краєзнавчих публікаціях Ю. Стеценка [4; 15; 18], В. Галика [4], Л. Тимошенка [16; 17; 18], В. Лаби [10] та ін. Перелік парафій Перемишльської єпархії спробували укласти І. Крип'якевич [14], пізніше польський дослідник З. Будзінський [40]. Попівство ж у Літині стало об'єктом зацікавлень Л. Дзедіцького [44] та М. Галіва [5; 6]. Проте синтезованого дослідження церковно-релігійного життя літинянської парафії наразі немає.

Мета статті – проаналізувати церковно-релігійне життя села Літиня на Дрогобичині упродовж XVI – XVIII ст.

Виклад основного матеріалу. Характеризуючи церковно-релігійне життя мешканців Літині окресленого періоду, зупинимося на таких аспектах цього питання: *церква, парафія, релігійна обрядовість, братство*. Ми свідомо оминаємо аналіз попівства як господарської інституції, оскільки цей складник парафіяльного життя був висвітлений в окремій публікації автора, в якій, до слова, ще й складено родовід літинянських священників другої половини XVII – XVIII ст. [6].

Церква. Центральною культурною спорудою села Літиня була, звісно, церква. Будучи частиною попівства, вона, з одного боку, належала до позиттєвої посесії священників, з іншого – функціонувала як сакральна серцевина села-парафії, щодо якої місцеві мешканці, передовсім члени громади, мали й певні господарські обов'язки (побудова, ремонт).

Безумовно, церковна будівля існувала щонайменше з XV ст., хоча згадка про попа-священника (а отже, парафії і церкви) стосується 1507 р. [25, 36v; 40, 145]. Уперше ж про церковний храм у Літині згадано в поборовому реєстрі 1530 р., де вжито традиційне для тогочасного латиномовного документообігу слово «*sinagoga*» [26, 355]. Згодом церкву («...s czerkwie...») зафіксовано в люстрації села Літиня 1570 р. [27, 302; 7, 253].

У першій половині XVII ст. літинянська церква згадується в контексті татарських нападів. Відомо, що 1621 р. її було пограбовано, а священника вбито (*sinagoga expillata et poponi orbata*) [24, 499; 42, 167]. Наслідком нападу татар 1626 р., як з'ясував А. Гліва, стало, зокрема, знищення церкви [41, 44]. У юраменті, на який покликається польський історик, зазначено, що церкву не було спалено, але спустошено і зруйновано (*Sinagoga quae non combusta venem deserta a desolata*) [23, 58]. Безумовно, після цього церкву довелося відбудувувати або, принаймні, суттєво ремонтувати.

Невідомо чи постраждала церква в Літині від наступних нападів різних ворогів. Знаємо лише, що у 1699 р. татари цілковито спалили два попівські будинки (*Chalup Dwie Popowskich funditus spalone*) [22, 442]. Припускаємо, що сакральна споруда все ж перетривала ці лихоліття. Зрештою, про неї є згадка у привілеї літинянським священникам і поповичем 1670 р. (літинянське попівство,

церква і парафія надавалися їм до кінця життя) [19, 2480] та актах духовного суду Перемишльського єпископа від 1 травня 1681 р. При чому в останніх йдеться, що церква деякий час була закрита і опечатана, проте о. Яків самовільно зірвав печатку [28, 512]. На жаль, з документів невідомо, чому церкву довелося опечатувати.

У 1743 і 1763 – 1764 рр. відбулися перші єпископські візитації Перемишльської єпархії. Владика відвідували парафії деканатів, укладаючи візитаційні акти (котрі також іменують «візитаціями»), в яких містилися описи церкви, дзвіниці, церковного майна (вівтарів, ікон, апаратів, альб, книг тощо), належних до церкви (попівства) маєтків і т.д. На жаль, візитації літинянської церкви за ці роки не збереглися. Перший візитаційний акт церкви в Літині, що дійшов до нашого часу, датується 1780 р.

Отож літинянська церква титулу Св. Параскеви на той час являла собою, скоріше, невелику будівлю, бо була «в собі щупла». Дах, мабуть, потребував ремонту («зверху дещо надіпсута»), проте фундамент і стіни видавалися міцними («посадка добра»). Над церквою височили три невеликі куполи («у три куполки випроваджена») [35, 23]. Цими словами власне й обмежується зовнішній опис церкви у візитаційному акті.

Проте й ці скупі свідчення дають змогу скласти приблизне уявлення про церковну будівлю в Літині. Її архітектурна композиція, найбільш вірогідно, відповідала бойківському типу церковного будівництва. Як відомо, традиційна бойківська церква являла собою дерев'яну будову центрального видовженого заложення трьох верхів на одній осі. У ній добре зрівноважувалася довжина з шириною і логічно просто здійснювався розподіл мас, гармонійно сполучалися між собою окремі частини. Бойківську церкву часто виводили в зруб. Її увінчували переважно три вежі, розміщені із заходу (над бабинцем) на схід (над вівтарем). Середня вежа, зазвичай, була найвищою. Купольні бані мали в основному ширину «восьмерика». Покриття церкви також було дерев'яним (гонти). Підлога у бойківській церкві викладалася, переважно, на одному рівні, без підвищення у вівтарній частині [9, 20, 28, 61].

Інтер'єр церкви, згідно з актом візитації 1780 р., складався передовсім із кількох вівтарів: 1) основний – великий вівтар *sine imagine* – без зображення і оздоблення (лише напис на образі Вознесіння був оздобленим). На ньому знаходився «Сімбогіум» (Циборій – Киворій) з позолоченою срібною пушкою (для зберегіння чи перенесення Святих Дарів), а також три пари ліхтарів: дві пари – великих «цинових» (олов'яних), третя – менших. Три швабських обруси слугували для покриття вівтаря. Крім того, на ньому був антиминос владики Онуфрія Шумлянського і звичайний («простий») антипедій (*anti pedium*); 2) з південного боку містився оздоблений вівтар титулу Жертви Пречистої Діви (*Ofiarowania NM Panny*) з антимином єпископа Єроніма Устрицького (а біля вівтаря – дубові двері із залізними завісами); 3) з північного боку знаходився вівтар Страстей Ісуса Христа (*Passionis Jesu Xti*) «зі всім порядком» й антимином того ж владики Шумлянського; 4) під хорами (хурок – *Churek*) був «вівтарик дуже малий, але оздобний» титулу Стражденної Матері (*Matris Dolorose*) з антимином єпископа Винницького (Інокентія або Юрія Винницьких. – М. Г.). Церква візитаторам видалася «ясною» (мабуть, добре освітленою), деїсус з «намісними образами» – старим, а царські двері – старосвітськими (*Czarski Drwi staroswieckie*). Вхідні двері до церкви – дубові із залізними замком та завісами [35, 23].

На жаль, про інші образи у візитаційному акті немає й слова. Проте й ці, доволі скупі, повідомлення дають змогу скласти уявлення про церковні ікони. Як відомо, деїсус – особливо роду ікона, на якій посередині зображений Спаситель, а по боках – обернені до Нього у молитовних позах Богородиця й Іван Предтеча. Намісні ж ікони – це образи Ісуса Христа з Євангелієм та Богородиці з дитятком Ісусом, котрі є головними іконами іконостаса, що їх завжди розміщують обабіч царських дверей. Образ Вознесіння Христового, котрий згадувався вище, очевидно перебував за іконостасом, поблизу вівтаря. Безумовно в храмі, зокрема на іконостасі, повинна була міститися ікона покровительки церкви Св. Параскеви.

Поблизу церкви знаходився цвинтар «гарно опаркований», тобто із гарною огорожею (безумовно, дерев'яною), котра, проте, подекуди вже почала гнити. Дзвіниця також була у не зовсім задовільному стані («надіпсута»). На ній містилися чотири середнього розміру дзвони [35, 23].

Для процесійних ритуалів використовувалися гарний позолочений образ та мальований «процесіональний» хрест, чотири гарних малих хоругви, з них дві «на матерії мальовані». Серед церковного приладдя і начиння були ще й три трибуляри, з яких один великий срібний, прикрашений ланцюжками, а два «мосежних» (латунних). Церковне «срібло» також складалося із великого срібного хреста, трьох срібних з позолотою келихів, а також двох Євангелій: перша – «в срібло оправлена», на якій було сім «звездочок», посередині «бляха срібна», а з іншого боку – чотири «пуклі» і зображення чотирьох євангелистів у кутках; друга – пошкоджена, «але добра ще» (придатна для користування) [35, 23–24].

Судячи з візитаційного акту, літинянський священник не мав клопотів з священничим літургійним одягом, бо міг обирати з восьми апаратів. Перший з них був небесного кольору «в квіти багатий» (із зображенням квітів), другий – темнорожевий, третій – адамашковий (його візитатор назвав «гарним»), четвертий – жалібний, п'ятий – також небесного кольору з квітами, ще три – старі з «різної матерії». Альб (довгих білих підрізних сорочок) було менше – одна зі швабського полотна і такими ж гумералами (рукавичниками), інша – льняна. Крім того, до них додавалися три корпорали [35, 23–24].

Церква була забезпечена усіма літургійними книгами, відповідно до «Уставу Церковного та інших потреб», причому вони на той час збереглися в доброму стані. Серед них, зокрема, три «Мшалави» («Служебники»), з яких один in Folio (формату аркуша) і два малі, а також четверо «Пашків» (Псалтирів), один «Апостол» тощо [35, 24]. На жаль, візитація 1780 р. не містить вказівок на роки і місце видання книг. Проте завдяки складеній під час візитації літинянської парафії 1852 р. «Консигнації Книжок Літургійних, що в Церкві Літинській знаходяться» можемо приблизно стверджувати, що серед згаданих «Служебників» були «Мшалави» надруковані в Уневі 1747 р. та Почасві 1765 р., а також «Мшалав великий Львівський» (1691 р., на час візитації він зафіксований як «неужиточний» – мабуть, це й був згаданий у попередній (1780 р.) візитації «Служебник» in Folio). На 1780 р. в церкві могли перебувати й «Псалтир» львівського видання 1763 р. та «Апостол великий Львівський» (1654 р.) [37, 267–268].

Парафія. У поборових реєстрах першої половини XVI ст., як йшлося вище, у Літині зафіксований «поп», а цим терміном, як відомо, у польських джерелах, у тому числі латиномовних, номінували православних священників. Люстрація Руського воєводства 1570 р. говорить про наявність у Літині «попа руського» (Pop ruski) [27, 302; 7, 253], що знову ж вказує на факт належності священника, церкви і усїєї парафії до східного, православного обряду, який поляки називали «русською вірою».

Звісно, парафія входила до складу Перемишльської єпархії Київської митрополії, котра, як відомо, лише 1692 р. прийняла Берестейську унію. Про деканальне підпорядкування літинянської парафії є відомості з початку XVIII ст. У матеріалах Перемишльського єпископського суду 1710 р. згадується, що через певні негаразди у стосунках священників і громади о. намісник мокрянський на деякий час закрити церкву в Літині. За постановою єпископського суду він мав брати участь і вимірюванні попівських земель [30, 31–32]. У 1761 р. літинянський священник звертався зі скаргою саме до мокрянського декана (на той час ним був парох с. Пруси о. Микола) [36, 140]. Очевидно належність парафії Літині до Мокрянського деканату, яка вже чітко простежується з кінця XVIII ст. (зокрема у візитації парафії 1780 р.), була первісною і не змінювалася з часу формування деканального устрою Перемишльської православної (згодом – унійної) єпархії.

Цілком можливо, що до складу літинянської парафії початково належало й село Тинів, яке виокремилася з Літині у XVI ст. Принаймні в поборових реєстрах 1577 і 1589 рр. у Тинові не згадано попа-священника [25, 815, 882], тож, можливо, ще не було й окремої парафії. У першій половині XVII ст. воно перетворилося в парафію з власним попівством і священниками (у 1767 р. тинівський священник – можливо, сотрудник – о. Яків Пукальський демонстрував у Перемишльському духовному суді документи на попівство, датовані 20 травня 1625 р. [34, 605–606]; відомо також, що тинівський священник Карпо («Карьпъ, священникъ Тиновскій») у присутності київського православного митрополита Петра Могили брав участь у виборі кандидатів на сан перемишльського православного єпископа 26 березня 1633 р. [1, 668]).

У документах єпископського суду Перемишльської єпархії від 13 лютого 1744 р. збереглася судова справа парохів церкви Св. Параскеви в парафії Тинів Мокрянського деканату

о. Григорія і о. Петра Тимошківчів. Вони судилися з дрогибицьким старостою Адамом Тарло [32, 265–266]. У справі зазначено, що священники були легітимними посесорами тинівського попівства. Звідси можна висновувати про окремішність і самостійність тинівської парафії. 24 березня 1748 р. у тих же документах згадано пароха с. Тинів Мокрянського деканату о. Григорія Терлецького та його батька о. Якова [32, 632]. Власне проти о. Григорія Терлецького у єпископському суді 18 березня 1752 р. позивався літинянський парох о. Василь, закидаючи тинівському пресвітеру, що він «*parochiae sui actoris se intermiscere* (до парафії позивача втручається. – М. Г.)» і «*зухвало приписує*» та «*узурпує*» собі літинянських парафіян. Суд доручив дрогибицькому декану о. Семену Ганкевичу та пароху с. Ролів о. Павлу Добрівлянському розібратися у справі на місці [32, 906]. Цей випадок знову ж яскраво доводить окремішність тинівської парафії.

До слова, боротьба за парафіян між парохами-сусідами не була рідкістю, а між Літинєю і Тинівом мала ще й продовження. У матеріалах єпископського суду Перемишльської унійної єпархії зберігся лист мокрянського декана від 13 вересня 1761 р. щодо конфлікту о. Василя Літинського з компарохом (сотрудником) тинівської церкви о. Яковом Терлецьким. Останній начебто без дозволу літинянського священника приходив до Літині виконувати різні «адміністративні» (духовні) функції [36, 140].

З огляду на брак джерел не видається можливим повністю окреслити *релігійно-конфесійне обличчя* парафії Літиня. Звісно, більшість населення села належала до місцевої християнської, спочатку православної, згодом унійної парафії. Проте, не можна відкидати наявність у селі й представників католицького та юдейського віросповідання. До кінця XVIII ст. джерела мовчать про таку статистику. Згідно із напрацюваннями польського історика З. Будзинського, котрий на основі різного роду церковних джерел зумів накреслити стан людності польсько-українського пограниччя біля 1785 р., у цей час в Літині з присілком Груд мешкало 1170 осіб, з них 1150 греко-католиків (98,3 %), 8 католиків (0,7 %) і 12 юдеїв (1,0 %) [39, 222].

Релігійна обрядовість. На жаль, історичні джерела містять вкрай мало інформації про цей аспект селянського життя. У деяких документах (привілеях на варення горілки і виготовлення пива) згадуються два празники в Літині, поява яких, мабуть, сягає своїм корінням до витоків парафіяльного життя села. Уперше празники в Літині та Грушовій фіксуються у привілеї короля Міхала Вишневецького від 9 листопада 1669 р., яким дозволялося селянам «пиво робити і горілку палити», а стороннім людям продавати в зазначених селах свої напої власне під час таких свят. Причому ця практика обґрунтовувалася «давнім звичаєм» [20, 318]. Літинянські священники і поповичі від цього ж короля отримали привілей (1 жовтня 1670 р.), згідно з яким могли також виготовляти хмільні напої на празники [19, 2480]. Із даного наступним королем Яном III Собеським привілеєм (28 червня 1678 р.) для Літині випливає, що право на виробництво пива і горілки селяни мали двічі на рік [21, 1667]. Звідси вперше дізнаємося про святкування двох парафіяльних празників в Літині. Люстрація Самбірської економії 1686 р. знову ж засвідчувала вільність селянам Літині виготовляти трунки на два празники [2, 88–89]. Згодом сільські празники згадуються у контексті судових справ (1709, 1759 рр.) [3, 199зв–200; 29, 317].

Можна упевнено стверджувати, що перший празник у Літині припадав за старим стилем на 28 жовтня – день Св. Параскеви, покровительки місцевої церкви. Другий празник відзначали 12 червня на день Св. Онуфрія. В актах Перемишльського духовного суду за 1761 р. збереглися документи, що висвітлюють конфлікт літинянського священника о. Василя з тинівським сотрудником о. Яковом Терлецьким. У них, зокрема, й згадується богослужіння під час парафіяльного празнику в літинянській церкві на день Св. Онуфрія [36, 140].

Празничні святкування супроводжувалися не лише літургійними ритуалами, але й невеличким ярмарком, де, зокрема, продавали хмільні напої. Святкування інколи затягувалося на декілька днів. На це вказує не лише констатований у вищезгаданих привілеях «давній звичай» виготовляти селянам і священникам пиво та горілку на два празники, але й зніційоване властями Самбірської економії обмеження, згідно з якими, селяни повинні були напої, котрі «не випили під час празників до третього дня» на четвертий день віддати корчмареві (люстрація 1686 р.) [2, 88–89]. Літинянські ж корчмарі, користуючись правом пропінації, у 1759 р. навіть скаржилися на ці гро-

мадські звичаї у Самбірському суді, наголошуючи що «празник seu відпуст» триває один день, а не три, тож слід наступного ж дня ревізувати в селян трунки на користь корчми [3, 199зв–200].

Крім празників, у документах згадуються весілля, хрестини (королівський привілей для священників і поповичів від 1 жовтня 1670 р.) [19, 2480], а також здійснюване священником поховання померлих. Останнє, проте, експлікується в контексті відмови деяких літинянських священників ховати небіжчиків. Так, о. Степан Літинський восени 1709 р., образившись на громаду, «церкву замкнув, що трупи померлих по кілька тижнів на верху неховані мати мусили» [30, 30–31]. Із судової справи між священниками і громадою Літині 1710 р. відомо, що існувала й практика попередньої заплати священникові за похорон (селянин, передчуваючи відхід у засвіти, дав о. Якову гроші за власний похорон) [30, 30–31].

З інших джерел відомо про традиційну християнську практику уділяння священником святих тайн парафіянам. Про свою сповідь перед священником говорить у судовому позові літинянський корчмар Антон Любчак (1763 – 1764 р.) [33, 443–444, 599–601, 604–607]. Про святі тайни, начебто без яких помер родич о. Василя Літинського, йдеться і в скарзі односельчан на свого пароха [33, 608–609].

Інформацію про певні традиції, звичаї та ритуали, пов'язанні з релігійним культом, також експлікуємо з актів судових суперечок між панотцями і селянами. Так, у 1741 р. трапився інцидент на літинянському цвинтарі між місцевим священником о. Степаном і вороблевицьким парохом о. Павлом з одного боку та селянином Іваном Ковалем і дяком-бакалярем Іваном з іншого [31, 69–69v]. На жаль, судовий акт нічого не говорить про причини і обставини конфлікту, але йшлося не про похорон. Можливо, справа відбувалася під час певних обрядів на цвинтарі, пов'язаних з освяченням могил, у чому літинянському отцеві допомагав його колега з сусідніх Вороблевич.

У скарзі селянина Ілька Яцківа на священника о. Василя Літинського згадано так зване «in administrationi benedictionis aquae in domibus privates facienda», що перекладаємо як «під час адміністрування благословення води в домах приватних господарів» [33, 608–609]. Припускаємо, що йшлося про звичай освячення помешкань селян під час або після Йорданських свят, яке, звісно, супроводжувалося частуванням панотця.

Загалом із цих скупих відомостей постає традиційне церковно-релігійне життя сільської парафії, сповнене богослужінь у неділі та свята, звичаїв пов'язаних з весіллями, хрестинами, похоронами, ритуалів адміністрування святих тайн, здійснення усталених релігійно-процесуальних актів.

Братство. Нез'ясованим залишається питання про наявність чи відсутність церковного братства при літинянській церкві. Попри значне поширення братств у Перемишльській єпархії в XVII–XVIII ст., у Літині в окреслений період жодними документами не було зафіксовано наявності такої релігійно-громадської організації. Для прикладу, в сусідній Грушовій братство уперше згадано в 1787 р., Дорожові – 1682 р., Летні – 1785 р., Вороблевичах – 1788 р. [43, 317–318, 321]. Звісно, не виключено, що братства в цих парафіях існували й раніше. Ймовірно, також, що воно діяло і при літинянській церкві. Зрештою, як відзначає польська дослідниця Б. Лоренс, у XVIII ст. церковні конфрантерни поставали досить чисельно при сільських парохіях Перемишльської унійної єпархії. Їх роль здебільшого зводилася до справ пов'язаних з опікою над храмами. Братства, що у той час функціонували в селах, часто не мали жодних статутних документів, та й не докладали зусиль, щоб отримати їх у канцелярії єпископа [43, 69–70].

Висновки. Отже, церква в Літині відома в історичних джерелах з XVI ст. Припускаємо, що перша церковна споруда була зведена щонайменше століттям раніше й протривала до татарських лихоліть 20-х рр. XVII ст. Згодом було зведено нову (або перебудовано попередню) будівлю церкви титулу Св. Параскеви, яку описано у візитаційному акті 1780 р. Виходячи за хронологічні рамки дослідження, зауважимо, що на початку XIX ст. у Літині побудовано нову церкву того ж титулу, яка існує й досі. Адміністративне ж підпорядкування літинянської парафії, котра знаходилася у межах Перемишльської православної, а згодом унійної єпархії, не змінювалося протягом століть – Літиня належала до Мокрянського деканату.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Архивъ Юго-Западной Россіи, издаваемый Временною комиссією для разбора древнихъ актовъ. Часть I : Акты о церковно-религиозныхъ отношеніяхъ въ Юго-Западной Руси (1322 – 1648 гг.). – Киевъ : Типографія Г. Т. Корчакъ-Новицкаго, 1883. – Томъ VI. – 938 с.
2. Відділ рукописів Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України. – Колекція мікрофільмів. – МР-69 «Rewizja z inwentarzem Ekonomiey Samborskiey przed nas nizej mianowanuch... kommissarzyw spisana diebus julii 1686» (ревізія з інвентарем Самбірської економії 1686 р.).
3. Відділ рукописів Наукової бібліотеки Львівського національного університету імені Івана Франка (далі – ВР НБ ЛНУ). – Ф. : Самбірська економія. – Спр. 525.
4. Галик В. Історія церковно-релігійного життя в селі Уличне на Дрогобиччині (XVI – початок XXI ст.). Монографія / В. Галик, Ю. Стецик. – Дрогобич : Вид-во ТзОВ «Трек-ЛТД», 2013. – 208 с.
5. Галів М. Соціальний спектр королівських сіл Самбірського Підгір'я у XV – XVIII ст. (на прикладі села Літиня) / М. Галів // Краєзнавство : науковий журнал. – 2012. – № 2 (79). – С. 47–59.
6. Галів М. Попівство в селі Літиня на Дрогобиччині (XVI – XVIII ст.) : соціально-економічна характеристика / М. Галів // Історія релігій в Україні : науковий вісник / [упоряд. О. Киричук та ін.]. – Л. : Логос, 2014. – Кн. 1. – С. 130–140.
7. Жерела до історії України-Руси. – Т. VII: Люстрація королівщин в руських землях корони з р. 1570. – Львів : Накл. НТШ, 1903. – 32 + 364 с.
8. Інкін В. Сільське суспільство Галицького Прикарпаття у XVI – XVIII століттях : історичні нариси / Упор. та наук. ред. М. Крикуна / В. Інкін. – Львів, 2004. – 420 с.
9. Кармазин-Каковський В. Архітектура бойківської церкви / В. Кармазин-Каковський // Записки НТШ. – Нью-Йорк-Філадельфія, 1987. – Т. 204 : Історично-філософічна секція. – 224 с.
10. Лаба В. Історія села Грушів від найдавніших часів до 1939 року / В. Лаба. – Львів, 2008. – 100 с.
11. Пірко В. Галицьке село наприкінці XVII – в першій половині XVIII ст. (історико-економічний нарис за матеріалами Перемишльської землі). – Донецьк, 2006. – 192 с.
12. Слободян В. М. Церкви України. Перемиська єпархія / В. М. Слободян. – Львів, 1998. – 863 с.
13. Смуток І. І. Королівські столові мастки в Галичині наприкінці XVI – XVIII ст. : Автореф. дис. ... канд. істор. наук за спеціальністю 07.00.01. – історія України. – Львів, 2001. – 20 с.
14. Спис галицьких парохій XII – XVI ст. // Студії семінара для історії Сходу у філософічному відділі Гр.-кат. Богословської академії у Львові / [під ред. проф. Івана Крип'якевича]. – Львів : Видає Гр.-кат. Богосл. Академія у Львові, 1939. – 56 с.
15. Стецик Ю. Королівський привілей на попівство села Уличного 1691 р. / Ю. Стецик // Літопис Бойківщини. – 2012. – Ч. 2/83 (94). – С. 83–87.
16. Тимошенко Л. Візитатійні описи Дрогобицьких церков 1764 р. / Л. Тимошенко // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – 2000. – Вип. IV. – С. 398–412.
17. Тимошенко Л. Давня дрогобицька церква Святої Трійці / Л. Тимошенко // Сакральне мистецтво Бойківщини. Шості Наукові Драганівські читання. Збірник статей : присвячується кафедральному храму Пресвятої Трійці у м. Дрогобичі. – Дрогобич, 2003. – С. 51–58.
18. Тимошенко Л. Церква і парафія Святої Трійці у Дрогобичі (до 200-річчя відновлення парафії у центрі міста) / Л. Тимошенко, В. Пограничний, Ю. Стецик / Праці НДІАК ДДПУ ім. І. Франка. – Вип. 4. – Дрогобич : Коло, 2008. – 140 с.
19. Центральний державний історичний архів України у Львові (далі – ЦДІАУ у Львові). – Ф. 9. – Оп. 1. – Спр. 423.
20. ЦДІАУ у Львові. – Ф. 9. – Оп. 1. – Спр. 427.
21. ЦДІАУ у Львові. – Ф. 9. – Оп. 1. – Спр. 437.
22. ЦДІАУ у Львові. – Ф. 13. – Оп. 1. – Спр. 1071.
23. ЦДІАУ у Львові. – Ф. 13. – Оп. 1. – Спр. 1072.
24. ЦДІАУ у Львові. – Ф. 13. – Оп. 1. – Спр. 340.
25. Arhiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie (далі – AGAD). – Zespol : Arhiwum Skarbu Koronnego. – Sygn. 20.
26. AGAD. – Zespol : Archiwum Skarbu Koronnego. – Sygn. 21.
27. AGAD. – Zespol : Metryka Koronna, Lustracje dz. XVIII. – Sygn. 46.
28. Archiwum Państwowe w Przemyślu. – Zespyl : Archiwum Biskupstwa Greckokatolickiego (далі – APP. – ABGK). – Supl. 1.
29. APP. – ABGK. – Supl. 4.
30. APP. – ABGK. – Supl. 5.
31. APP. – ABGK. – Supl. 13.
32. APP. – ABGK. – Supl. 14.

33. APP. – ABGK. – Supl. 17.
34. APP. – ABGK. – Supl. 18.
35. APP. – ABGK. – Sygn. 37.
36. APP. – ABGK. – Sygn. 102.
37. APP. – ABGK. – Sygn. 475.
38. Bendza M. Prawosławna diecezja przemyska w latach 1596 – 1681. Studium historyczno-kanoniczne / M. Bendza. – Warszawa : Chrześcijańska Akademia Teologiczna, 1982. – 267 s.
39. Budzyński Z. Ludność pogranicza polsko-ruskiego w drugiej połowie XVIII wieku. Stan, rozmieszczenie, struktura wyznaniowa i etniczna / Z. Budzyński. – Przemyśl – Rzeszów, 1993. – T. 2 : Dokumentacja statystyczna i kartograficzna. – 520 s.
40. Budzyński Z. Sieć parafialna prawosławnej diecezji przemyskiej na przełomi XV i XVI wieku. Próba rekonstrukcji na podstawie rejestrów podatkowych ziemi przemyskiej i sanockiej / Z. Budzyński // Polska – Ukraina : 1000 lat sąsiedztwa. – Przemyśl, 1990. – T. 1. – S. 135–155.
41. Gliwa A. Zimowy najazd tatarów krymskich na Rzeczpospolitą w 1626 r. i jego skutki na terenie ziemi Przemyskiej / A. Gliwa // Rocznik Przemyski. – 2006. – T. XLII : Historia wojskowości. – Z. 1. – S. 3–58.
42. Horn M. Skutki ekonomiczne najazdów tatarskich z lat 1605 – 1633 na Ruś Czerwona / M. Horn. – Wrocław-Warszawa-Kraków : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1964. – 233 s.
43. Lorens B. Bractwa cerkiewne w eparchii przemyskiej w XVII – XVIII wieku / B. Lorens. – Rzeszów : Wyd-wo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2005. – 336 s.
44. Lu. Dz. (Ludwik Dziedzicki). Litynia / Lu. Dz. // Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich / Wyd. pod red. F. Sulimierskiego, B. Chlebowskiego, W. Walewskiego. – T. V. – Warszawa : Nakł. W. Walewskiego, 1884. – S. 354–355.
45. Źródła dziejowe. T. XVIII. Cz. 1 : Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym. – Warszawa, 1902. – T. VII. Cz. 2 : Ziemie ruskie. Ruś Czerwona / Opisana przez A. Jabłonowskiego. – 491 + 33 s.

REFERENCES

1. Arkhiv Yugo-Zapadnoy Rossii, izdavaemyy Vremennoyu komissieyu dlya razbora drevnikh aktov. Chast I : Akty o tserkovno-religioznykh otnosheniyakh v Yugo-Zapadnoy Rusi (1322 – 1648 gg.). – Kiev : Tipografiya G. T. Korchak-Novitskago, 1883. – Tom VI. – 938 s.
2. Viddil rukopysiv Lvivskoi natsionalnoi naukovi biblioteki im. V. Stefanyka NAN Ukrainy. – Kolektsiia mikrofilmiv. – MP-69 «Rewizia z inventarzem Ekonomiey Samborskiey przed nas nizej mianowanych... kommissarzyw spisana diebus julii 1686» (reviziia z inventarem Sambirskoi ekonomii 1686 r.).
3. Viddil rukopysiv Naukovi biblioteki Lvivskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Franka (dali – VR NB LNU). – F. : Sambirska ekonomiiia. – Spr. 525.
4. Halyk V. Istoriia tserkovno-relihiinoho zhyttia v seli Ulychne na Drohobychchyni (XVI – pochatok XKHl st.). Monohrafiia / V. Halyk, Yu. Stetsyk. – Drohobych : Vyd-vo TzOV «Trek-LTD», 2013. – 208 s.
5. Haliv M. Sotsialnyi spektr korolivskykh sil Sambirskoho Pidhiria u XV – XVIII st. (na przykladi sela Litynia) / M. Haliv // Kraieznavstvo : naukovyi zhurnal. – 2012. – № 2 (79). – S. 47–59.
6. Haliv M. Popivstvo v seli Litynia na Drohobychchyni (KhVI – XVIII st.) : sotsialno-ekonomichna kharakterystyka / M. Haliv // Istoriia religii v Ukraini : naukovyi visnyk / [uporiad. O. Kyrychuk ta in.]. – L. : Lohos, 2014. – Kn. 1. – S. 130–140.
7. Zherela do istorii Ukrainy-Rusy. – T. VII : Liustratsiia korolivshchyn v ruskykh zemliakh korony z r. 1570. – Lviv : Nakł. NTSh, 1903. – 32 + 364 s.
8. Inkin V. Silske suspilstvo Halytskoho Prykarpattia u XVI – XVIII stolittiah : istorychni narysy / Upor. ta nauk. red. M. Krykuna / V. Inkin. – Lviv, 2004. – 420 s.
9. Karmazyn-Kakovskiy V. Arkhitektura boikivskoi tserkvy / V. Karmazyn-Kakovskiy // Zapysky NTSh. – Niu-York-Filiadelfiia, 1987. – T. 204 : Istorychno-filosofichna sektsiia. – 224 s.
10. Laba V. Istoriia sela Hrushiv vid naidavnishykh chasiv do 1939 roku / V. Laba. – Lviv, 2008. – 100 s.
11. Pirko V. Halytske selo naprykintsi XVII – v pershii polovyni XVIII st. (istoryko-ekonomichnyi narys za materialamy Peremyshl'skoi zemli). – Donetsk, 2006. – 192 s.
12. Slobodian V. M. Tserkvy Ukrainy. Peremyska yeparkhiia / V. M. Slobodian. – Lviv, 1998. – 863 s.
13. Smutok I. I. Korolivski stolovi maitky v Halychyni naprykintsi XVI – XVIII st. : Avtoref. dys. ... kand. istor. nauk za spetsialnistiu 07.00.01. – istoriia Ukrainy. – Lviv, 2001. – 20 s.
14. Spys halytskykh parokhii KhII – KhUI st. // Studii semynara dlia istorii Skhodu u filosofichnomu viddili Hr.-kat. Bohoslovskoi akademii u Lvovi / [pid red. prof. Ivana Krypiakevycha]. – Lviv : Vydaie Hr.-kat. Bohosl. Akademiia u Lvovi, 1939. – 56 s.
15. Stetsyk Yu. Korolivskiy pryvilei na popivstvo sela Ulychnoho 1691 r. / Yu. Stetsyk // Litopys Boiki-vshchyny. – 2012. – Ch. 2/83 (94). – S. 83–87.

16. Tymoshenko L. Vizytatsiini opisy Drohobytskykh tserkov 1764 r. / L. Tymoshenko // Drohobytskyi kraieznavchyi zbirnyk. – 2000. – Vyp. IV. – S. 398–412.
17. Tymoshenko L. Davnia drohobytska tserkva Sviatoi Triitsi / L. Tymoshenko // Sakralne mystetstvo Boikivshchyny. Shosti Naukovi Drahanivski chytannia. Zbirnyk statei : prysviachuietsia kafedralnomu khramu Presviatoi Triitsi u m. Drohobychi. – Drohobych, 2003. – S. 51–58.
18. Tymoshenko L. Tserkva i parafia Sviatoi Triitsi u Drohobychi (do 200-ricchhia vidnovlennia parafii u tsentri mista) / L. Tymoshenko, V. Pohranychnyi, Yu. Stetsyk / Pratsi NDLAK DDPU im. I. Franka. – Vyp. 4. – Drohobych: Kolo, 2008. – 140 s.
19. Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy u Lvovi (dali – TsDIAU u Lvovi). – F. 9. – Op. 1. – Spr. 423.
20. TsDIAU u Lvovi. – F. 9. – Op. 1. – Spr. 427.
21. TsDIAU u Lvovi. – F. 9. – Op. 1. – Spr. 437.
22. TsDIAU u Lvovi. – F. 13. – Op. 1. – Spr. 1071.
23. TsDIAU u Lvovi. – F. 13. – Op. 1. – Spr. 1072.
24. TsDIAU u Lvovi. – F. 13. – Op. 1. – Spr. 340.
25. Arhiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie (дали – AGAD). – Zespol : Arhiwum Skarbu Koronnego. – Sygn. 20.
26. AGAD. – Zespol : Archiwum Skarbu Koronnego. – Sygn. 21.
27. AGAD. – Zespol : Metryka Koronna, Lustracje dz. XVIII. – Sygn. 46.
28. Archiwum Państwowe w Przemyślu. – Zespyl : Archiwum Biskupstwa Greckokatolickiego (дали – APP. – ABGK). – Supl. 1.
29. APP. – ABGK. – Supl. 4.
30. APP. – ABGK. – Supl. 5.
31. APP. – ABGK. – Supl. 13.
32. APP. – ABGK. – Supl. 14.
33. APP. – ABGK. – Supl. 17.
34. APP. – ABGK. – Supl. 18.
35. APP. – ABGK. – Sygn. 37.
36. APP. – ABGK. – Sygn. 102.
37. APP. – ABGK. – Sygn. 475.
38. Bendza M. Prawosławna diecezja przemyska w latach 1596 – 1681. Studium historyczno-kanoniczne / M. Bendza. – Warszawa : Chrześcijańska Akademia Teologiczna, 1982. – 267 s.
39. Budzyński Z. Ludność pogranicza polsko-ruskiego w drugiej połowie XVIII wieku. Stan, rozmieszczenie, structura wyznaniowa i etniczna / Z. Budzyński. – Przemyśl – Rzeszów, 1993. – T. 2 : Dokumentacja statystyczna i kartograficzna. – 520 s.
40. Budzyński Z. Sieć parafialna prawosławnej diecezji przemyskiej na przełomi XV i XVI wieku. Próba rekonstrukcji na podstawie rejestrów podatkowych ziemi przemyskiej i sanockiej / Z. Budzyński // Polska – Ukraina : 1000 lat sąsiedztwa. – Przemyśl, 1990. – T. 1. – S. 135–155.
41. Gliwa A. Zimowy najazd tatarów krymskich na Rzeczpospolitą w 1626 r. i jego skutki na terenie ziemi Przemyskiej / A. Gliwa // Rocznik Przemyski. – 2006. – T. XLII : Historia wojskowości. – Z. 1. – S. 3–58.
42. Horn M. Skutki ekonomiczne najazdów tatarskich z lat 1605 – 1633 na Ruń Czerwona / M. Horn. – Wrocław-Warszawa-Kraków : Zaki. Narodowy im. Ossolickich, 1964. – 233 s.
43. Lorens B. Bractwa cerkiewne w eparchii przemyskiej w XVII – XVIII wieku / B. Lorens. – Rzeszów : Wyd-wo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2005. – 336 s.
44. Lu. Dz. (Ludwik Dziedzicki). Litynia / Lu. Dz. // Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich / Wyd. pod red. F. Sulimierskiego, B. Chlebowskiego, W. Walewskiego. – T. V. – Warszawa : Nakł. W. Walewskiego, 1884. – S. 354–355.
45. Źródła dziejowe. T. XVIII. Cz. 1 : Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym. – Warszawa, 1902. – T. VII. Cz. 2 : Ziemie ruskie. Ruś Czerwona / Opisana przez A. Jabłonowskiego. – 491 + 33 s.

Статтю подано до редакції 10.04.2016 р.